

Умер Ипчи

АЧЛЫКЪ ХАТИРЕЛЕРИНДЕН

(икяе)

1922 сенесининъ март айы эди. Биз: мен, дигер бир оджа даа, сонъра кой къартларындан Сейид-Амет ака хамси балыгъы алмакъ ичюн ялыгъа тюшемиз.

Кой ичинден кечкенде бизге ачлар расткелелер. Онларнынъ юзьлери, козьлери шишкен, сараргъан, агъаргъан... Усть-башлары урьян-пурьян. Сандыракълап, аякъларыны кыйыш басып, дуварларгъа даянып зорле юрелер...

Ачларнынъ эллеринде топракъ чанакълар бар. Онлар «ачларгъа ярдым къазаны»на аш алмагъа кетелер. Биз де токъ дегильмиз, лякин юзьлеримиз шишмеген. Бельки, беш-он куньлерден биз де онлар киби олурмыз... Тек шимди шишмемек ичюн огърашамыз, хамси алмакъ ичюн ялыгъа тюшемиз.

Почта ёлгъа кельдик. Онда да ачлар топлангъанлар. Онлар къаве огюнде ольген бир атны пайлашалар. Онларнынъ усть-башлары, бет-козьлери лешнинъ къанына боянгъан... Онлар бу лешни пай этелер. Бир тарафтан да токътамай кесек-кесек этлерни чайнамай кесек-кесек юталар. Кенарда тургъан бир къач копек невбет беклей, инсанлар леш башындан чекильсе, онлар янашаджакълар. Биз ёлумызгъа кетемиз...

Почта ёлдан айырылып, багъ ёлуна кечемиз. Багъ ичине киргенимиз киби, Сейид-Амет ака бир шей корип токъталды. Бизге де косътерди. Багънынъ дивары алтында бириси ята. Барып бакътыкъ. Бир олю!..

Сейид-Амет ака оны таныды:

– Юкъары койлерден иш араштырып кельген эди. Заваллы буламады зар... Алла рамет эйлесин – деди.

Багъ бойлап ашагъы саркъмагъа башладыкъ. Ёл эниш олса да, тизлеримиз къалтырай. Тез юрип оламаймыз. Чюнки бизлер де ач, такъатсызмыз... Тек юзь ве козюмиз шишмеген.

Балыкъ аладжакъ еримизге кельдик. Ичлери кумюш тюсю хамси иле толу къайыкъларгъа янаштыкъ. Бунлар Балыкълава румларнынъ къайыкълары. Онлар балыкъны мында келип Аюв Дагъ тюбюнден туталар да, бизге саталар. Биз де бар-ёкъумызны берип онлардан хамси ала ве ачлыкътан, ач олюмнинъ панджасындан къуртулмагъа чалышамыз.

Биз онларгъа бираз согъан, бираз да тютюн кетирдик. Сейид-Амет ака бир нусфие алтын кетирген. Денъиштик... Сепетлеримизни, торбаларымызны хамсиге толдырдыкъ. Юклендик! Энди койге къайтамыз.

Биз байыр ашагъы тюшкенде ёрула, болдура эдик. Лякин байыр юкъары насыл чыкъармыз?..

Сейид-Амет ака бизге юрек бере:

– Давранынъ, оджалар! Рабби-Таала бизге къувет берир! – дей.

Лякин ёл агъыр. Рабби де бизге къувет бермей... Аякъларымыз кесиле. Беш-он адымда бир токътап нефес ала, бираз раатланамыз.

Яры ёлгъа кельгенде, артыкъ даянамадыкъ, юклеримизни ташлап, ерге узандыкъ. Балыкълар бизим иштаамызны ача, ачыкътыралар. Сейид-Амет ака озюни тутамды:

– Айдынъыз, оджалар, атеш якъайыкъ да хамси пиширейик – деди.

Биз разы олдыкъ. Чалы-чурпу топлап атеш якътыкъ. Багъ хорасындан узыген теллерге хамсилерни тизе де пиширип ашаймыз, шай да леззетли...

Хамси кебабындан сонъ Сейид-Амет ака эли иле уфаткъан япракъ тютюнни китап къагытына сарып сигар яшады. Эм оны савура, эм де айта:

– Шукюрлер олсун Раббиме... денъиз яраткъан. Денъизде де балыкъ яраткъан.

Аркъадашым оджа сёзге къошула:

– Балыкъларны тутмакъ ичюн Балыкълава румларыны яраткъан – дей.

Сейид-Амет ака онынъ козьлерине бакъа. Аркъадашымны анълай. Тек индемей, теренден-теренден бир ах чеке... Биз кене юкленип байыргъа тырмашамыз. Энди бираз арувджа кетемиз, амма кене сыкъ-сыкъ токъталамыз.

Багъгъа еттик. Почта ёлуна якъынлаштыкъ. Мен дувар астындаки олюни козьлеримле араштырдым. О кене анда, эвельки еринде, бурулып ята эди.

Почта ёлуна чыкътыкъ. Дувар тюбюне отурдыкъ. Пек ёрулгъанмыз. Лакъырды биле эталмаймыз. Сейид-Амет ака кене сигар сарып тютетти, сонъ дувар астына бакъты да:

– Раметли, бойле бир сепет балыкъ тапкъан олсанъ, бельки, сен ольмез, бизлер киби сигар савурырдынъ – деп озь-озюне мырылданды, олюнен шакъалашты...

Биз къаве огюнден кечкенде, андаки ачлар артыкъ дагъылгъан эдилер. Ат лешининъ янынъда беш-он копек пейда олгъан. Онлар ат сюеклерини кемирелер. Леште эт къалмагъан. Оны ачлар ашагъан ве ташыгъанлар...

Акъшамдан сонъ Сейид-Амет ака манъа отурмагъа кельди. Мен онъа эйи сигар кягъытны бердим, о севинди.

– Оджа, билесинъми не?

– Не?

– Аркъадашынъ оджанынъ айткъан сёзю мени тюшюндирди. Бутюн кунъ шуны тюшюнип юрьдим. Мен аркъадашынънынъ айткъанларыны унуткъан эдим, сорадым. Сейид-Амет ака бираз манъа алышты да:

– Оджа сёйледи: Балыкъларны тутмакъ ичюн Танъры румларны яраткъан – деди. Я биз ничюн тутмаймыз, не... денъиз аягъымызнынъ алтынъда, дагъ исе устюмизде... Къайыкъ ичюн керек агъач, тахтаны истедигинъ къадар булмакъ мумкюн. Бутюн бу зенгинликлер баш уджумызда тургъанда, биз ачлыкътан олемиз. Эгер Балыкълава румлары юзьлернен вёрст узакътан келип бизге балыкъ тутып бермеселер, эпимиз шай олип, махв олып кетеджекмиз...

Мен артыкъ даянамадым:

– Я ничюн япмайсынъыз? – дедим.

– Ана, мен де шуны айтам. Ничюн япмаймыз, ничюн хамсини озюмиз тутмаймыз – дейим. Ёкъса бизим румлардан эксик еримиз бармы!

Сейид-Амет ака чокъ сёйледи, атта аркъадаш булса, бугунъден къайыкъ ясамагъа башлайджагъыны айтып ташлады.

О эвине къайтмакъчюн турды. Мен де оны озгъарып чыкътым. Савлыкълашкъанда, бугунъ къаве огюндеки ат лешини ашагъанларнынъ джумлеси къурсакълары шишип ольгенини сёйледи.

– Хамси ашагъан болсалар, ольмез эдилер – деди де текрар-текрар аркъадаш тапса, къайыкъ ясап денъизге тюшеджегини, балыкъчылыкъ япаджагъыны иляве этти.

Биз язгъа къадар эр гедже танъда турыр ве Аюв Дагъ тюбюнде Балыкълава румларынынъ къайыкълары олып олмагъаныны козьлер эдик. Онларнынъ къайыкъларыны коръсек, сепет ве торбаларымызны алыр да хамси алмакъ ичюн ялыгъа тюшердик.

Арадан беш йыл кечти. Мен, ат леши асап ольген ачларны, ялыдан Балыкълава румларынынъ туткъан хамсилерини аркъадашгъа юкленип койге чыкъаргъанымызны, Сейид-Амет аканынъ ваатларыны унутмадым.

Шимди шеэрде Сейид-Амет аканынъ койдешлерини коръсем, онлардан къайыкъ ясалып-ясалмагъаныны сорайым. Онлар Сейид-Амет аканынъ аля озюне аркъадаш буламагъаныны айталар. Акъылыма келе: «Ёкъса Сейид-Амет акалар экинджи бир ачлыкъ беклей экенлерми?» – дейим...

1927 с. апрель